

Skapa framtidstro

Resurser, långsiktighet, många vuxna. Det finns inga genvägar. Rektor Annika Malmryd på Svartedalsskolan vet.

Just den här tiden på våren brukar Annika Malmryd få ont i magen, det är nu hon får besked om hur många barn som kommer att börja nästa skolår och vilka resurser hon får. Denna vår vet hon mindre än vanligt. Stadsdelen Biskopsgården i Göteborg ska slås ihop med Torslanda vid årsskiftet – ett högstatusområde nära havet. Hur kommer prioriteringarna att se ut då?

– Ska vi gasa eller inte? Vi vet inte.

Ryckiga ekonomiska förutsättningar kan störa stämningen på en skola på nolltid. Det vet Annika Malmryd efter det senaste årets turbulens på skolan. Under några dagar i vintras gav Svartedalsskolan upphov till svarta rubriker i Göteborgs-Posten och det kulminerade onsdagen 3 februari. Några poliser var på skolan den dagen för att delta i ett samverkansmöte med socialtjänst, skola, och fritidspersonal. Inget ovanligt med det, samrådsgruppen brukar träffas varannan vecka. Men efter mötet fick poliserna syn på några elever som de ville prata med. Somliga elever provocerades av att poliser sökte upp deras kamrater, de larmade andra kamrater via sina mobiler och allt fler samlades i uppehållsrummet. Stämningen blev till slut så uppjagad att rektor Annika Malmryd skickade hem eleverna för resten av dagen. Den oron känns fjärran idag. Stämningen i uppehållsrummet är avspänd och vänlig. Tre tjejer sitter och pratar och fnittrar med varann, några gör läxor och i andra hörnet spelar ett par killar pingis. Ute på skolgården testar ett gäng grabbar fotbollsplanen.

Annika Malmryd är arg över hur skolan skildrades i media efter den där februaridagen.

– När det händer något sånt blir det svarta rubriker, men när vi gjort något bra är det aldrig någon som skriver! Våra elever behöver få vara stolta över sin skola. Människor som bor i Biskopsgården tvingas alltid försvara sin stadsdel och varför de bor här. Hennes rektorsexpedition är smyckad med kinesiska prylar, bland annat en tibetansk sidensjal och en skir teservis. Det är gåvor från de två besök som musikeleverna har gjort i Kina. Det började med att musiklärarna skrev en låt till Ostindiefararen Götheborg och musikeleverna sedan blev inbjudna att sjunga i samband med att skeppet angjorde Guangzo (tidigare Kanton). De uppträdde också i kinesiskt TV inför miljardpublik.

– Vi har goda kontakter med kinesiska konsulatet i Göteborg och de tar ofta gäster hit till skolan. Nästa läsår kommer kinesiska att ersätta tyska som främmande språk. Förutom Childrens Palace i Guangzho har man också utbyte med Vitryssland, barnhem nummer 17 i Minsk och Volta Elementary School i Chicago.

Svartedalsskolan är en F-9-skola med väl integrerad särskola. Den ligger i förorten Biskopsgården och en majoritet av eleverna har invandrarbakgrund. Skolan har under ett antal år byggt upp en bra pedagogisk plattform och ses som en stabil skola i stadsdelen. Skolan har tre profilområden: musik, idrott & hälsa och IT. Musikeleverna reser över hela världen och uppträder, idrottseleverna fostras att bli ungdomsledare och IT-eleverna arbetar med egna bärbara Mac-datorer. Men trots skolans stabilitet började det bli oroligt redan i höstas, efter att Annika Malmryd tvingats avskeda personal. – Det är en höst vi aldrig vill ha tillbaka, vi gick på knäna. Det var stökigt i klasserna, lärare gav upp och sjukskrev sig. Vi sa till varann "vi överlevde den här dagen också". Mellan 2006 och 2008 fick skolan del av de så kallade Baylan-pengarna – 1000 lärare och personal till 100 av de mest utsatta skolorna – som dåvarande skolministern Ibrahim Baylan satte av under en treårsperiod. Det gav Svartedalsskolan nio extra

tjänster. En gudagåva.

– Det var otroligt att kunna anställa en bibliotekarie som fick eleverna intresserade av läsning! Vi hade också en IT-pedagog som drog igång en massa dataprojekt. Det behövs fler vuxna än bara lärare på en sådan här skola. Vi behöver vuxna som rör sig ute på skolan, som kan hålla cafeterian öppen och se till att eleverna kommer iväg till sina lektioner. Många av våra elever har dåligt stöd hemma, ingen mamma som skjutsar till fotbollsträningen.

Men i december 2008 var Baylan-pengarna slut. Göteborgs stad sköt till lite under våren men inför höstterminen 2009 var alla extra resurser definitivt slut. Det gick inte längre att komma undan kraftiga nedskärningar. De nio extra tjänsterna försvann, bland dem bibliotekarien och IT-pedagogen, och specialpedagogen fick börja jobba med nyanlända elever istället för att ägna sig åt sitt egentliga arbete. Några veckor efter den oroliga februarionsdagen inträffade nästa katastrof: ett par elever på skolan blev vittne till när en 24-årig man knivskars till döds vid en bankomat i området. – Många av våra elever har varit med om traumatiska och våldsamma händelser, både i sitt hemland och i Sverige. Annika Malmryd beskriver situationen i stadsdelen som att det finns flera kriminella gäng som opererar i närområdet. En liten grupp av hårdföra killar i övre tonåren utför tjänster åt dessa gäng. Runt dem cirklar en större grupp – trettio, kanske sextio – barn och ungdomar i området som lockas av de äldres status. Mest killar men också några tjejer.

– Vi måste få dessa unga att själva säga "nej tack, jag vill vara hederlig".

Efter dessa händelser vaknade stadsdelsnämnden och gav plötsligt skola och socialtjänst mera resurser. Mitt i terminen! Men det var inte alldeles lätt det heller, visade det sig. Baylan-pengarna fick skolan själv använda efter egen prioritering, men nu krävde stadsdelsnämnden bland annat att

resursteam av olika personalkategorier skulle byggas upp. – Hur ska jag få tag i jätteduktiga stjärnlärare som är lediga i mars? Som dessutom inte kan få kontrakt längre än till årsskiftet? Nu håller lugnet trots allt på att lägga sig på skolan igen, tack vare inarbetade pedagogiska rutiner. Äldre elever tar hand om yngre, det är en god stämning och struliga elever får extra stöd. Just nu har skolan alltså extra resurser – men bara fram till årsskiftet. Sedan vet man – återigen – inte hur det blir.

Annika Malmryd har arbetat inom skolans värld i trettio år, varav snart tjugo som rektor. Mest på förortsskolor, men också på en populär friskola i centrala Göteborg. Men för fem år sedan lämnade hon friskolan och sökte sig till Svartedalsskolan. – Jag ville se om det gick att bygga upp verksamheten på en kommunal skola i förorten på samma sätt som på en friskola. Hon initierade en skolutvecklingsprocess som började med en kulturanalys enligt pedagogikprofessorn Gunnar Bergs metod. Man läste pedagogisk teori, all personal fick ge sin syn på hur skolan skulle utvecklas. Året därpå fick eleverna göra samma sak. Arbetet har blivit mer krävande under de senaste fem åren, andelen invandrade elever har ökat från 60 till 80 procent och man har fått en stor grupp nyanlända elever. Ändå har man lyckats bygga upp en bra pedagogisk plattform.

Annika Malmryd anser att kommunala skolor ofta får ta emot orättvis kritik – för att de inte jobbar på "rätt" sätt och inte är lika "duktiga" som friskolorna. Men hon anser att friskolor är privilegierade, de tar in ett visst antal elever och kan sedan säga "tyvärr, det är fullt". Deras organisation och ekonomiska förutsättningar är densamma år efter år. Familjer med resurser kan flytta sina barn till centralt belägna statusskolor, medan elever utan sådana valmöjligheter blir kvar i kommunala skolor i förorten.

– Vi har ansvar för alla elever inom vårt område, antingen det blir 23 eller 74!

Kommunala skolor är också styrda av kommuners och stadsdelars ekonomi – något som Svartedalsskolan fått känna av in på bara skinnet. De fick löfte om att de slitna lokalerna skulle helrenoveras – ett viktigt steg i skolans pedagogiska utveckling. Elever och lärare involverades i planeringen och en lyhörd arkitekt engagerades. Men plötsligt satte politikerna stopp – trots långt gången och kostsam projektering. Man räknade med ett vikande elevunderlag och då var en renovering inte ekonomiskt försvarbar, sades det. – Våra elever ser när vuxna sviker. Jag skulle vilja ge de här barnen en trevligare och pedagogiskt mer inbjudande miljö, som visar att man vill satsa på dem. Om vi hade bättre lokaler skulle vi kunna bli en magnetskola, en skola dit elever aktivt söker sig. Om jag vore förälder skulle jag gärna vilja ha mina barn här, skolan ligger vackert nära naturen och utan affärer i närheten. Personalen har själva piffat upp lokalerna med små medel, målat om klassrum och klätt om bänkar för att få det trivsammare.

Annika Malmryd var glad över Baylan-pengarna, hon menar att Ibrahim Baylan utifrån sin egen invandrarbakgrund förstod att förortsskolor behöver extra resurser. Hon är däremot inte imponerad av den nuvarande regeringens skolpolitik.

– Jan Björklund pratar enbart om ordning och reda och om betyg. Det vill säga: yttre förutsättningar som syftar till att få elever att uppföra sig när vuxna är närvarande. Hans skolpolitik är mer anpassad för svensk medelklass. Men han förstår inte den verklighet vi lever i. – Det viktiga – och svåra – om vi ska motverka segregationen är att ge våra elever framtidstro. Om de inte har framtidstro riskerar de att rekryteras till gängen. Framför allt killarna.

Hon påpekar att bilden är densamma världen över: segregation, fattigdom och brist på framtidstro – det är grunden för rekryteringen till kriminella gäng. Sverige måste vända på bilden av "det mångkulturella" från en brist till en tillgång – att kunna flera språk, att ha andra kompetenser än de

traditionellt sett gångbara i vårt lilla land. Hon tar som exempel att man får meritpoäng för ett tredje modernt språk, när man söker in på högskolan – men inte för kunskaper från sin modersmålsundervisning. – I en allt mer globaliserad värld... I sommar ska musikeleverna uppträda vid ett stort idrottsevenemang i Göteborg. Och den tidigare kinesiske konsuln har just hört av sig och vill arrangera sommarskola i Huan nästa sommar. Det är sådant som Annika Malmryd menar kan ge framtidstro till alla Svartedalsskolans elever.

– Även om inte alla elever får åka känner de sig stolta över sin skola och att den representeras, både här hemma och ute i världen. Det är sånt som är så viktigt.

Text: Helena Östlund

Bild: Bibbie Friman

Läs vidare

Att förstå skolan, Gunnar Berg, Studentlitteratur 2003

Alienation is my nation, Ove Sernhede, Ordfront 2007

Förortens sociala kapital, Thomas Öhlund, Allmänna Arvsfonden 2009